

Namn: Freja Herlöfsson & Emma Malm Grip

Sjuksköterskeprogrammet, 180 hp, Institutionen för vårdvetenskap

Självständigt arbete i vårdvetenskap, 15 hp, VKGT13, VT2020

Nivå: Grundnivå

Handledare: Ingrid Hellström

Examinator: Elisabeth Winnberg genom Betygskommittén

Sjuksköterskors upplevelser av att vårda patienter med substansbrukssyndrom

En litteraturöversikt

Nurses' experiences of caring for patients with substance use disorder

A literature review

Sammanfattning

Bakgrund: Substansbrukssyndrom är en vanligt förekommande sjukdom som kan orsaka både somatisk och psykisk ohälsa. Det råder en stigmatisering av personer med substansbrukssyndrom i samhället och det finns därför en risk att dessa patienter upplever ett negativt bemötande inom hälso- och sjukvården. Sjuksköterskor har ett ansvar att arbeta utifrån vård på lika villkor och sträva efter en jämn fördelning av sjukvårdens resurser.

Syfte: Syftet var att belysa sjuksköterskors upplevelser av att vårda patienter med substansbrukssyndrom inom somatisk och psykiatrisk slutenvård.

Metod: En litteraturöversikt användes som metod där tio vetenskapliga artiklar granskades. Databassökningar skedde i databaserna CINAHL Complete och PubMed. Kvalitativa studier inkluderades och analyserades därefter enligt Fribergs metod.

Resultat: Fyra huvudteman identifierades; *distanserad vård, kamp mellan värderingar och verklighet, utmaningar i vårdrelationen* och *kunskapsbrist*. Resultatet visade att personer med substansbrukssyndrom kunde uppfattas som aggressiva samt manipulativa. Sjuksköterskor upplevde en känsla av frustration och osäkerhet i mötet med personer med substansbrukssyndrom och menade på att det krävs ett öppet och kreativt förhållningssätt. Det fanns ett behov av ökad kunskap och utbildning hos sjuksköterskor om hur patienter med substansbrukssyndrom bör vårdas.

Diskussion: Resultatet har diskuterats utifrån Jean Watsons omvårdnadsteori för mänsklig omsorg. För att kunna reducera stress hos sjuksköterskor behövs en trygg vårdmiljö, en förmåga att sätta gränser samt att sjuksköterskan värnar om sitt eget mående. För att hitta de bästa lösningarna för patienten borde sjuksköterskan använda sig av all sin inhämtade kunskap och individanpassa vården.

Nyckelord: Sjuksköterskans upplevelse, stigma, substansbrukssyndrom, vårdrelation.

Abstract

Background: Substance use disorder is a common disease that can cause both somatic and mental ill health. In today's society there is a stigma against people with substance use disorders and these patients can often experience a negative attitude towards them when they are seeking medical care. Nurses have a responsibility to deliver care on equal terms and strive for an equal distribution of medical resources.

Aim: The aim was to explore nurses' experiences of caring for patients with substance use disorder within the somatic and psychiatric care.

Method: A literature review was used, and ten scientific articles were examined. The articles were found during searches in the databases CINAHL Complete and PubMed. Qualitative studies were included and thereafter analyzed according to Friberg's method.

Results: Four main themes were identified: *distant care*, *struggle between values and reality*, *challenges in the caring relationship* and *lack of knowledge*. The result showed that people with substance use disorders could be perceived as aggressive and manipulative, which led to challenges for the nurses when caring for this group of patients. Nurses experienced a feeling of frustration and insecurity when meeting people with substance use disorders and the nurses need to have an open mind and creative approach. Increased knowledge among nurses was needed in order to understand how to care for patients with substance use disorders.

Discussion: The result was discussed based on Jean Watson's caring theory about human care. In order to reduce stress among nurses, they need to care for their own well-being and create a safe environment as well as have the ability to set limits. Nurses should strive to customize the care in order to meet the patient's needs and use all acquired knowledge.

Keywords: Nurse experience, nurse-patient relations, stigma, substance use disorder.

Innehållsförteckning

INLEDNING	1
BAKGRUND	1
DEFINITION AV SUBSTANSBRUKSSYNDROM.....	2
PROBLEMFORMULERING	9
SYFTE	9
TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	9
METOD	10
FORSKNINGSETISKA ÖVERVÄGANDEN	12
RESULTAT	13
DISKUSSION	16
METODDISKUSSION.....	16
RESULTATDISKUSSION	18
KLINISKA IMPLIKATIONER.....	21
FÖRSLAG TILL FORTSATT FORSKNING	22
REFERENSFÖRTECKNING	23
BILAGA 1. SÖKMATRIS	27
BILAGA 2. MATRIS ÖVER URVAL AV ARTIKLAR TILL RESULTAT	28

Inledning

Personer med substansbrukssyndrom är en utsatt grupp människor som lever i dagens samhälle och som ofta drabbas av hälsokomplikationer, vilket resulterar i att sjuksköterskan möter dessa personer dagligen i olika vårdssammanhang. Under vår verksamhetsförlagda utbildning har vi som sjuksköterskestudenter upplevt att vårdpersonal kan ha ett negativt bemötande gentemot patienter med substansbrukssyndrom. Vi har fått en känsla av att det kan vara svårt att hitta en balans i vårdandet av patienter med somatiska, psykiska och substansbruksrelaterade tillstånd. I denna litteraturöversikt kommer vi att fokusera på patienter som lever med ett substansbrukssyndrom i form av alkohol samt narkotika. Vård på lika villkor ska genomsyra hela hälso- och sjukvården och därav anser vi att det är viktigt att belysa vårdmötet mellan sjuksköterskan och patienten med substansbruksproblematik.

Bakgrund

Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) har i en rapport studerat svenskarnas alkohol- och narkotikavanor mellan åren 2013–2017 (Sundin, Landberg & Ramstedt, 2018). Rapporten visade att cirka 326 000 personer i åldersgruppen 17–84 år hade brukat någon form av narkotika de senaste tolv månaderna under 2017. Jämfört med år 2013 visade resultatet en ökning med 1,1 procent vid användandet av cannabis och en ökning med 0,4 procent vid brukandet av kokain. Vidare visade rapporten att fyra procent av Sveriges befolkning hade, enligt mätverket Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-5), ett alkoholberoende, vilket inte är någon signifikant skillnad från år 2013. Wiklund Gustin (2019) skriver att DSM-5 är ett verktyg som är framtaget av det amerikanska psykiatriska samfundet och används för att identifiera psykiska sjukdomar.

Kommuner och regioner har ett gemensamt ansvar för den vård, behandling och det stöd som erbjuds i Sverige, där hälso- och sjukvården har en betydande roll i behandlingen av personer med substansberoenden (Socialstyrelsen, 2019). Socialstyrelsen (2019) menar på att problematiken kring beroenden ofta är komplex och därav krävs ett samspel mellan ett flertal instanser, både inom det medicinska och sociala området. Socialnämnden har det övergripande ansvaret genom att arbeta förebyggande inom beroendeproblematiken. När en patients vårdbehov inte kan tillgodoses inom öppenvård eller hemsjukvård krävs inskrivning i slutenvården där patienten får tillsyn dygnet runt (Socialstyrelsen, 2012).

Definition av substansbrukssyndrom

Substansbrukssyndrom, på engelska Substance Use Disorder (SUD), karaktäriseras av flera beteenderelaterade, kognitiva och psykologiska komplikationer som gör att en person fortsätter att bruka substanser, såsom alkohol och narkotika, trots att det leder till problem och ohälsa (American Psychiatric Association, 2013). För att bli diagnostiserad med substansbrukssyndrom måste ett visst antal kriterier uppfyllas, dessa kriterier inkluderar nedsatt kontrollförmåga, nedsatt social förmåga, riskbeteende samt farmakologisk påverkan. En person med substansbrukssyndrom kan ha svårt att kontrollera mängden substanser som tas och det kan vara vanligt att misslyckas med att försöka sluta bruka alkohol och narkotika. Det dagliga livet hos en person med substansbrukssyndrom kan påverkas negativt och mycket tid går åt till att införskaffa substansen, bruka den och sedan återhämta sig från negativa biverkningar. De farmakologiska symptomen syftar på ökad tolerans och abstinenssymptom, dock behöver inte en person påvisa dessa farmakologiska symptom för att bli diagnostiserad med substansbrukssyndrom. Det finns totalt elva kriterier för substansbrukssyndrom och generellt behöver en person uppfylla två till tre kriterier för att diagnostiseras med mildt substansbrukssyndrom, fyra till fem kriterier krävs för måttligt substansbrukssyndrom och sex eller fler kriterier ska uppfyllas för att bli diagnostiserad med svårt substansbrukssyndrom.

Enligt Allgulander (2019) definieras substansbrukssyndrom som en kronisk sjukdom där flera faktorer har betydelse för hur sjukdomen utvecklas. Dessa faktorer kan handla om miljö, psykiatriska riskfaktorer, sociala faktorer och den fysiologiska anpassningen till den aktuella substansen. Alkohol och narkotika är båda substanser som påverkar hjärnans belöningssystem genom att binda sig till receptorer som frisätter ämnet dopamin, vilket kan ge en känsla av välbehag och senare utveckla ett beroende. För vissa människor kan användandet av substansen ske kontrollerat medan andra personer hamnar i ett riskfyllt användande som kan leda till allvarliga konsekvenser som påverkar människan på en fysisk, psykisk eller social nivå.

Wiklund Gustin (2019) menar att livet med ett beroende är en paradoxal kamp där substansen både lindrar lidandet men samtidigt skapar lidande. Traumatiska upplevelser eller krissituationer kan vara utlösande faktorer till att personer börjar bruka alkohol eller narkotika, detta för att dämpa den negativa känslan av situationen. Att vara i ett substansberoende kan vara förknippat med skam och skuld, vilket kan vara en bidragande faktor till att det är svårt att ta sig ur beroendet och även söka professionell hjälp. Till följd av detta är det vanligt att personer vänder sig till vården efter längre tids beroende, då läget redan är kritiskt.

Stigma

Goffman (1963) beskriver stigma som ett begrepp som syftar på skapandet av misstro gentemot en person som går emot det som anses vara "normalt". Stigma kan uppstå när en person har ett utseende, karaktärsdrag, en sjukdom eller kulturell skillnad som inte anses passa in i en social kontext. Stigmatiseringen kan i sin tur skapa utanförskap och diskriminering mot en eller flera personer som avviker från sociala normer.

Yang, Wong, Grivel & Hasin (2017) undersökte stigmatiseringen i samhället gentemot människor med substansbrukssyndrom jämfört med personer som levde med andra psykiatriska sjukdomar. Resultatet påvisade högre stigmatisering emot personer med substansbrukssyndrom än hos jämförelsegruppen. En generell åsikt i samhället var att personer med substansbrukssyndrom var farliga, oförutsägbara, att de fick skylla sig själva samt att de inte var kapabla till att fatta beslut rörande deras egna liv. Samhällets stigmatisering kunde leda till känslomässiga reaktioner hos allmänheten i form av rädsla, ilska och en social distans gentemot personer med substansbrukssyndrom, vilket i sin tur kunde leda till diskriminering av denna grupp människor. Yang et al. (2017) menade att diskrimineringen kunde kopplas till att vissa personer i allmänheten ansåg att det fanns ett behov av att tvångsvårda personer med substanssyndrom samt att de skulle uteslutas från samhället genom att fräntas vardagligt ansvar. Studien visade på att vissa människor i ansåg att personer med substansbrukssyndrom inte var i behov av behandling i samma utsträckning som personer med andra psykiatriska diagnoser. Yang et al. (2017) ansåg att stigmatiseringen i samhället i sin tur kunde komma att påverka hälso- och sjukvårdspersonalens vilja att hjälpa patienter med substansbrukssyndrom och att det kunde vara en bidragande faktor till att denna patientgrupp drog sig för att söka vård.

Hälsa och ohälsa

Levnadsvanor

Rinsberg (2019) menar på att sjukdom ofta orsakas av människans livsstil och att hälsan påverkas antingen positivt eller negativt i relation till personens levnadsvanor. Sjuksköterskan har därav en viktig funktion i att informera patienter kring riskfaktorer som kan relateras till deras levnadsförhållanden. Brukandet av alkohol och narkotika anses vara faktorer som påverkar personens hälsotillstånd negativt och anses många gånger vara en bakomliggande orsak till både fysisk och psykisk ohälsa. Alkohol och narkotika kan bidra till bland annat utveckling av sjukdomar som rör lever, hjärta- och kärl samt att det även har

neuropsykologiska effekter och negativ påverkan på den psykosociala hälsan. Vid brukande av narkotika genom injicering av preparaten finns även en ökad risk för infektionssjukdomar.

Somatisk ohälsa

Långvarig alkoholkonsumtion är en av de vanligaste orsakerna till levercirros (Ericson & Ericson, 2012). Levercirros är en sjukdom som utvecklas gradvis och innebär att leverns celler nekrotiseras och leverns vävnad omvandlas till bindväv, vilket leder till nedsatt leverfunktion. Mellinger (2019) beskrev sambandet mellan hög alkoholkonsumtion och levercirros. Ett standardglas innehåller mellan 10–14 gram alkohol och riktlinjerna för hur mycket alkohol en person kan inta innan det blir skadligt varierar mellan olika länder, dock definierades hög alkoholkonsumtion när intaget av alkohol förekom vid minst fem dagar under en månad. Studien visade på att alkoholkonsumtionen globalt sett har ökat de senaste åren och hälften av alla dödsfall relaterat till levercirros beror på för hög alkoholkonsumtion.

Nishimura et al. (2019) undersökte sambandet mellan hjärtsvikt och patienter med substansbrukssyndrom samt förekomsten av samsjuklighet, sjukhusbesök, återbesök och dödlighet till följd av hjärtsjukdomen. Patienter med hjärtsvikt och ett substansbrukssyndrom jämfördes med patienter med hjärtsvikt som inte hade ett substansbrukssyndrom. Resultatet påvisade att 15,2 procent av patienterna med hjärtsvikt hade ett substansbrukssyndrom och att denna patientgrupp oftare var yngre än patienterna i jämförelsegruppen. Nishimura et al. (2019) menar på att patienter med substansbrukssyndrom och hjärtsvikt var i större behov av akut vård, sjukhusinläggningar samt återbesök jämfört med patienter som inte hade ett substansbrukssyndrom. Studien påvisade att det inte var någon signifikant skillnad i graden av samsjuklighet vad gäller högt blodtryck, diabetes och kronisk njursjukdom mellan de två jämförelsegrupperna, medan risken att insjukna i ischemisk hjärtsjukdom, endokardit och stroke var högre hos patienter med substansbrukssyndrom. Risken för dödlighet till följd av hjärtsvikt var lägre bland patienter med substansbrukssyndrom jämfört med patienter utan ett substansbrukssyndrom, detta kunde bero på att personer med SUD oftast insjuknade i hjärtsjukdom vid ung ålder.

Hartnett et al. (2019) beskrev sambandet mellan patienter som injicerar narkotika och infektionssjukdomar och menade på att infektionssjukdomar relaterat till narkotikaanvändningen hade ökat under de senaste åren. Hud- och vävnadsinfektioner stod för den största andelen infektioner och var oftast kopplade till själva injektionsstället. Endokardit stod sedan för resterande infektioner. Studien belyste vikten av att arbeta förebyggande mot infektionssjukdomar förknippade med narkotikabruk, detta genom att

informera patienter som injicerar narkotika kring risker och åtgärder. Tillgång till behandlingsprogram för beroenden samt tillgång till rena injektionssprutor visades ha god effekt i bekämpandet av infektionssjukdomar hos patienter som injicerar narkotika.

Psykisk ohälsa

Brukande av alkohol och vissa typer av narkotika kan bidra till flera psykiska sjukdomar såsom bipolär sjukdom, schizofreni, antisocial personlighetsstörning, svår ångest och depression (American Psychiatric Association, 2013). En ökad risk för självmordsförsök har visats i både cannabis- och opioidanvändning. Användning av opioider kan även leda till depression, posttraumatiskt stressyndrom och sömnsvårigheter. Centralstimulerande substanser såsom amfetamin och kokain har visats vara associerade med Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD). Hallucinogener har inte bevisats bidra till några psykiska sjukdomar, däremot finns en risk att användandet förvärrar tillståndet hos en person som redan har en psykisk diagnos.

Chiu et al. (2018) har undersökt sambandet mellan psykiska sjukdomar och substansbrukssyndrom. Syftet med studien var att utforska om personer med psykiska sjukdomar har större risk att utveckla ett substansberoende. Chiu et al. (2018) använde sig av Taiwan National Health Insurance Database för att identifiera 124 423 personer som hade diagnostiserats med en psykisk sjukdom. Författarna undersökte sedan lika många personer som inte hade fått någon psykiatrisk diagnos och jämförde sedan dessa två grupper. Deltagarna identifierades mellan år 2001 till 2006 och följdes upp i slutet på år 2009, detta för att se om de då hade blivit diagnostiserade med substansbrukssyndrom. Resultatet visade att personer med någon form av psykisk sjukdom hade fem gånger större risk att utveckla ett substansbrukssyndrom än de som inte hade en diagnos relaterat till psykisk ohälsa. Denna studie visade att det fanns ett tydligt samband mellan psykisk ohälsa och substansbrukssyndrom och belyste vikten av att som sjukvårdspersonal identifiera riskerna i ett tidigt stadie.

Abstinens och behandling

Hög alkoholkonsumtion påverkar hjärnans sensoriska receptorer och ökar toleransen för alkohol, vid en sådan toleransökning kan kroppen reagera med abstinenssymptom om personen plötsligt slutar dricka alkohol (Bayard, McIntyre, Hill & Woodside, 2004). Efter att under en längre tid ha utsatt hjärnan för skadligt hög alkoholkonsumtion samt flera försök till att plötsligt sluta dricka alkohol kan detta bidra till långsiktiga förändringar i nervcellerna,

vilket i sin tur kan leda till fler och allvarligare abstinenssymptom. Alkoholabstinens kan visa symptom som ångest, sömnsvårigheter, irritation och tremor samt även leda till hallucinationer, epilepsianfall och delirium tremens. Den rekommenderade behandlingen vid svåra abstinenssymptom är att administrera bensodiazepiner, detta då det har visats minska symptomen samt motverka epilepsianfall och delirium tremens. I behandling av alkoholabstinens är det även viktigt att återställa vätskebalansen och näringsämnen i kroppen. Behandling av alkoholabstinens ska ske på ett säkert och värdigt sätt med målet att patienten ska kunna bli fri från sitt beroende.

Flera behandlingsformer för generella substansbrukssyndrom har utvecklats, såsom underhållsbehandling med opioider, avgiftningsprogram, behandlingshem och kognitiv beteendeterapi (Pettersen et al., 2019). Etablerade supportgrupper som Anonyma Alkoholister och Anonyma Narkomaner har blivit vanligt runt om i världen och används ofta som ett komplement till behandling av substansbrukssyndrom. Pettersen et al. (2019) har undersökt vilka typer av behandlingar som visats hjälpa personer med SUD. I studien deltog 18 personer med olika narkotika- eller alkoholberoenden som genomgått någon form av behandling för sitt substansbrukssyndrom och djupintervjuer med deltagarna hölls för att få en förståelse om deras upplevelse. Resultatet visade att behandlingshem i kombination med terapi och supportgrupper hade hjälpt deltagarna att komma ur sitt substansberoende. Flera av deltagarna menade på att de led av psykiska besvär, vilket gjorde det initialt svårt att öppna upp sig i en grupp med andra människor men då de kom över den tröskeln var dessa gruppsamtal stärkande. De deltagare som hade brukat heroin och erhållit underhållningsbehandling med opioider i form av metadon beskrev metadonbehandlingen som en andra chans, men att det samtidigt krävdes egen motivation och fortsatt stöd från vården för att kunna bli fri från heroinberoendet.

Patientens upplevelse

Dion (2019) har undersökt patienter som brukar narkotika och deras upplevelse av sjuksköterskans bemötande. I studien deltog nio personer som hade vårdats på sjukhus det senaste året och hade under denna period aktivt brukat narkotika. Studien gick ut på att intervjua personerna genom att ställa öppna frågor angående hur de upplevde vården och bemötandet av sjuksköterskorna de hade varit i kontakt med. Majoriteten av deltagarna upplevde sjuksköterskans bemötande negativt. Tre huvudteman återkom i intervjuerna; *utestängning*, *försvarstillstånd* och *upprepad diskriminering*. I studien återkom även misstro gentemot sjuksköterskan och en känsla av värdelöshet hos patienten. Deltagarna i studien

beskrev hur de blev behandlade som offer, vilket i sin tur gjorde att de drog sig för att söka vård. Situationer där sjuksköterskan sa kränkande kommentarer, betedde sig oempatisk och inte gav patienterna tillräckligt med tid eller information förekom i flera av intervjuerna och ledde till att deltagarna inte kunde känna någon tillit för vården.

Priebe, Wiklund Gustin & Fredriksson (2018) har studerat hur patienter som har diagnostiserats med både psykisk sjukdom och substansbrukssyndrom upplevde samtalen med sjuksköterskor. I studien intervjuades fem deltagare som hade kontakt med sjuksköterskor på en statlig beroendemottagning i Sverige. Under intervjuerna ställdes öppna frågor angående hur patienter upplevde samtalen med sjuksköterskorna på beroendemottagning samt även frågor kring vad deras samtal brukade handla om. Deltagarna menade att en vårdrelation först behövde etableras för att de sedan skulle kunna prata ärligt om deras beroende. Denna vårdrelation kunde inledas genom att sjuksköterskan pratade om all dagliga saker, såsom gemensamma intressen och då till en början ta bort fokuset från själva sjukdomen, på detta sätt skapades en mellanmänsklig relation. I situationer där sjuksköterskan kunde demonstrera sin kunskap inom områden rörande psykisk ohälsa och substansbrukssyndrom bidrog det till att patienten kunde respektera sjuksköterskan. Då en respektfull och ömsesidig relation hade etablerats resulterade det i att patienterna kände sig säkra och trygga med att dela med sig av deras livssituationer. När sjuksköterskan förhöll sig lugn och visade att hen lyssnade kunde patienten vara sig själv bakom den fasad som de tidigare uppehållit och vågade då visa sitt lidande. Patienterna upplevde att verbalisering av deras problem skapade en positiv självförståelse, trots att det samtidigt kunde vara utmanande att prata om sitt lidande. Att leva med en psykisk diagnos och ett substansbrukssyndrom upplevdes som skamfullt och möttes ofta med fördomar. Genom att sjuksköterskan definierade psykisk ohälsa och substansberoende som en sjukdom som bör behandlas med värdighet kunde deltagarnas skam minskas. Skammen och skulden minskade även hos deltagarna då sjuksköterskorna förklarade fakta kring sjukdomarna och erbjöd verktyg och stöd för att klara av vardagen, vilket i sin tur stärkte deltagarnas självkänsla.

Sjuksköterskans roll

Den etiska koden för sjuksköterskor utformad av International Council of Nurses (ICN) beskriver sjuksköterskans grundläggande ansvar samt vägleder sjuksköterskor världen över till ett gemensamt förhållningssätt (Svensk sjuksköterskeförening, 2018). Den etiska koden beskriver sjuksköterskans grundläggande ansvar; främja hälsa, förebygga sjukdom, återställa hälsa och lindra lidande. Vården ska utföras med respekt och anpassas till den enskilda

människan. Vården ska även grunda sig i alla människors lika värde och de mänskliga rättigheterna. Det är sjuksköterskans egna ansvar att arbeta evidensbaserat, hålla sig uppdaterad om ny kunskap samt att värna om sin egen hälsa för att kunna främja andra människors hälsa. Sjuksköterskan bör utforma vården utifrån ett etiskt och öppet förhållningssätt, fokusera på patientens säkerhet och utföra sitt yrke med värdighet. I sin yrkesroll ska sjuksköterskan vara delaktig i att utveckla och upprätthålla omvårdnadens värdegrund samt både tillämpa och arbeta utifrån bestämda riktlinjer. Sjuksköterskan ska förhålla sig kostnadseffektivt och forma vården utifrån ett rättviseperspektiv. Inom hälso- och sjukvården bör sjuksköterskan bemöta sina kollegor respektfullt samt upprätthålla ett fungerande samarbete där vårdpersonal tillsammans utvecklar en etisk medvetenhet.

Enligt Snellman (2015) handlar vårdrelationen om mötet mellan patienten och sjuksköterskan och ses som en grundläggande del i vårdandet. En vårdrelation anses antingen fungera vårdande och kan då utveckla en känsla av välbefinnande hos patienten eller så kan vårdrelationen vara icke-vårdande och då öka lidandet hos patienten. Vårdmötet bör utgå från patientens livsberättelse och grunda sig i respekt för patientens självbestämmande och delaktighet. Vårdrelationen bör vara jämlik mellan de båda parterna och sjuksköterskan behöver se till att patientens värderingar, önskningar och vilja bibehålls. En tillitsfull vårdrelation kan utvecklas då patienten ges möjlighet till att fatta beslut rörande sin egen vård, vilket i sin tur främjar patientens autonomi (Kjellström & Sandman, 2013). Sjuksköterskan utformar en personcentrerad vård utifrån ett holistiskt perspektiv där sjuksköterskan respekterar och bekräftar den enskilde patientens upplevelse av sitt hälsotillstånd (Svensk sjuksköterskeförening, 2016). Vid personcentrerad vård bör sjuksköterskan se människan bakom patienten och ta hänsyn till personens sociala situation. En personcentrerad vård utförs i enighet med patientberättelsen och sjuksköterskans profession, vilket bör grundas i lika respekt för varandras kunskap.

Kunskap och utbildning

Lewis & Jarvis (2019) undersökte studenter som utbildade sig till sjuksköterskor och hur väl förberedda de ansåg sig vara inför att vårda patienter med opiatberoende och opiatmissbruk. Elva studenter som hade haft kontakt med patienter med ett opiatberoende under sin verksamhetsförlagda utbildning intervjuades. Resultatet visade att deltagarna upplevde svåra etiska situationer och att de inte kände sig säkra på hur de skulle bemöta denna patientgrupp. Deltagarna beskrev att de, under sin utbildning, fick lära sig om tecken och symptom på opiatmissbruk, däremot fick de inte lära sig hur de faktiskt bör kommunicera med personer

som har missbruksproblematik. Deltagarna beskrev att de inte kände sig bekväma med att prata om missbruket med patienten då de var rädda för att uppfattas som stötande eller anklagande. Samtidigt rapporterade studenterna att när de väl fick höra patienten prata om sitt missbruk skapades större förståelse för denna person. Vissa av deltagarna menade att det hade varit meningsfullt att implementera samtal i skolan med personer som befunnit sig i ett missbruk. Lewis och Jarvis (2019) menade på att stigma och fördomar även kunde färga studenternas möte med patienter som hade ett opiatberoende. Majoriteten av sjuksköterskestudenterna kände sig oförberedda att vårda patienter med missbruksproblematik och ansåg att de behövde mer praktisk utbildning inom området.

Problemformulering

I Sverige finns ett utbrett användande av alkohol och narkotika och det krävs kunskap hos sjukvårdspersonal inom detta område. Substansbrukssyndrom påverkar hälsan negativt fysiskt, psykiskt och socialt, vilket resulterar i ett stort behov av kontakt med hälso- och sjukvården utöver beroendevården. Substansbrukssyndrom är en komplex sjukdom som i Sverige kräver ett samarbete mellan kommuner och regioner. Personer med substansbrukssyndrom som har varit i kontakt med vården upplever en dömande attityd från vårdpersonal och kan i sin tur leda till att denna patientgrupp undviker att söka vård, vilket kan anses problematiskt. Stigma, fördomar och okunskap kring substansbrukssyndrom finns i dagens samhälle och det är därför viktigt att undersöka sjuksköterskors upplevelser av att vårda personer med substansbrukssyndrom.

Syfte

Syftet var att belysa sjuksköterskors upplevelser av att vårda patienter med substansbrukssyndrom inom somatisk och psykiatrisk slutenvård.

Teoretiska utgångspunkter

I denna litteraturoversikt kommer författarna att använda sig av Jean Watsons teori för mänsklig omsorg, där omvårdnad bygger på bevarandet av människans värdighet och förståelsen för människans unikheter (Watson, 2005). Genom att sjuksköterskan förhåller sig emotionellt närvarande och hoppfullt samt möter andra med respekt skapas goda förutsättningar för vårdandet. Omsorg och kärlek beskrivs som omvårdnadens kärna, för att

kunna möta andra med respekt och utföra god vård behöver sjuksköterskan värna om sig själv och sin egen hälsa.

Watson har utvecklat tio så kallade caritasprocesser som beskriver hur omvårdnaden kan gestaltas (Wiklund Gustin & Lindwall, 2012). I denna litteraturöversikt kommer fem av caritasprocesserna användas i diskussionsdelen. I caritasprocessen om att vara autentiskt närvarande beskrivs vikten av att vara närvarande i mötet med patienten för att kunna utforma en respektfull vårdrelation. Genom att sjuksköterskan värnar om sig själv och sitt eget välmående kan hen agera medvetet och vårda patienten med värdighet. Processen som berör hjälpsamma och tillitsfulla omsorgsrelationer bygger på ett genuint vårdande för att kunna utforma tillit i relationen mellan sjuksköterskan och patienten. Sjuksköterskan ska visa sig bakom sin professionella roll och avstå från en dömande attityd för att kunna skapa goda förutsättningar för omvårdnad. För att patienten ska kunna bli delaktig i sin egen vård bör sjuksköterskan med följsamhet fokusera på patientens individuella behov. Caritasprocessen om att tillämpa kunskap på ett kreativt sätt handlar om att sjuksköterskan ska kunna tänka utanför bestämda ramar och agera kreativt för att kunna ge omsorgsfull vård. Sjuksköterskan ska använda all sin kunskap och ha en reflekterande förmåga i sin yrkesroll. Att som sjuksköterska sprida kunskap och ständigt hålla sig uppdaterad redogörs i caritasprocessen om personlig mening som grund för lärande interventioner. Sjuksköterskan bör sträva efter att vara en förebild för andra i samhället och därmed förmedla förståelse för god vård. Skapandet av en helande miljö är grunden för caritasprocessen som beskriver vikten av vårdmiljön. Vårdmiljön omfattas av flera aspekter, där den fysiska miljön är lika viktig som den miljö sjuksköterskan skapar. Patientens privatliv bör värnas om och sjuksköterskan ska kunna begränsa vården om det innebär en ökad trygghet för patienten.

Metod

I denna studie användes en litteraturöversikt som forskningsmetod. Enligt Friberg (2017) används litteraturöversikter som metod för att skapa en överblick över kunskapsläget inom det valda ämnet. I en litteraturöversikt väljs relevanta vetenskapliga artiklar ut för att sedan noggrant granskas och därefter användas som utgångspunkt i studien.

Datinsamling

Östlundh (2017) menar att författarna bör använda sig av akademiska databaser i ett examensarbete eftersom dessa databaser innehåller granskade och kvalitetsbedömda artiklar.

PubMed och CINAHL Complete har använts som databaser i denna litteraturöversikt, då de anses vara akademiska databaser inom vårdvetenskap. För att hitta ämnesord som svarade på syftet till denna litteraturöversikt användes ämnesordlistan Svensk MeSH från Karolinska Institutet som hjälpmedel. I sökningen i Svensk MeSH utgick författarna från orden *missbruk*, *omvårdnad* och *sjuksköterska-patientrelationer*. De sökord som inkluderades i databassökningen var *alcohol-related disorder*, *substance abuse*, *substance use disorders*, *substance-related disorders*, *nurse-patient relations*, *nurse attitudes* och *nursing care*. Sökorden kombinerades med *AND* och *OR*, vilket kallas för boolesk sökteknik (Östlundh, 2017). Sökorden delades in i två sökblock, där det första sökblocket handlade om substansbrukssyndrom och det andra blocket om sjuksköterskors upplevelse. Termerna inom samma sökblock kombinerades med *OR* för att sedan kombinera de två sökblocken med *AND*. Databassökningen redovisas vidare i en sökmatrix, se bilaga 1. Vissa artiklar hittades både i CINAHL Complete och PubMed. Ett tidigare examensarbete inom samma valda ämne lästes och från arbetets referenslista valdes ytterligare en relevant vetenskaplig artikel ut; "Safety, risk, and aggression: Health professionals' experiences of caring for people affected by methamphetamine when presenting for emergency care", denna typ av sökning kallas sekundärsökning (Östlundh, 2017).

Urval

Artiklarna som har valts till denna litteraturöversikt har avgränsats till publikationer skrivna på engelska och som publicerades mellan åren 2010–2020. De artiklar som valdes ut uppnådde standarden för att vara *peer reviewed*, vilket är en indikation på att de är publicerade i vetenskapliga tidskrifter (Östlundh, 2017). I denna studie inkluderades kvalitativa studier samt en studie med både kvalitativ och kvantitativ metod. När syftet med forskningen handlar om människors upplevelser och känslor bör forskaren använda sig av en kvalitativ metod (Billhult & Henricson, 2017). Den kvalitativa metoden bygger främst på intervjustudier eller observationer där forskaren sedan sammanställer det inhämtade materialet för att få fram ett resultat. En annan typ av forskningsmetod som kan användas är kvantitativ metod, där resultatet oftast visas i siffror och statistik (Billhult, 2017). Databassökningarna resulterade i att relevanta rubriker kopplat till det valda syftet först valdes ut, därefter lästes artiklarnas sammanfattningar för att sedan gå vidare till att läsa hela innehållet. Ett antal studier uppfattades som relevanta fram till det att innehållet granskades, då det framkom att forskarens syfte utgick från patientens perspektiv, gravida kvinnors eller barn och ungdomars perspektiv, dessa artiklar exkluderades därav bort. Till sist valdes tio artiklar ut där resultaten

svarade på syftet till denna litteraturöversikt. Artiklar från Australien, Danmark, Chile, Storbritannien, Sverige och USA inkluderades. Urvalet av artiklarna till resultatet sammanfattades i en matris för att få en tydlig översikt, se bilaga 2.

Dataanalys

Enligt Friberg (2017) sker dataanalysen i fyra steg, vilket författarna till föreliggande arbete använde sig av. I det första steget lästes studierna noggrant igenom för att förstå dess innehåll. I steg två sammanfattades resultatet från varje enskild studie skriftligt, för att se att resultatet svarade på det valda syftet och för att få en tydlig överskådlighet. I nästa steg identifierades likheter respektive skillnader i studiernas resultat, innehållet sorterades sedan efter sjuksköterskans positiva eller negativa upplevelser av att vårda patienter med substansbrukssyndrom samt hur de upplevde vårdandet av denna patientgrupp. I det sista steget gjordes en sammanställning av allt inhämtat material där författarna färgmarkerade ord och meningar som svarade på syftet i denna litteraturöversikt. Utifrån återkommande ämnen i studiernas resultat skapades rubriker där ett flertal teman och underkategorier identifierades. De framtagna temana och underkategorierna skalades sedan ner till fyra relevanta huvudteman; *distanserad vård, kamp mellan värderingar och verklighet, utmaningar i vårdrelationen* och *kunskapsbrist*.

Forskningsetiska överväganden

Forskningsetik bygger på att forskning ska ske på en etisk grund med respekt för deltagarna i studien (Kjellström, 2017). Forskningsetiken ska användas som ett verktyg för att skydda personerna som är med i studien och regleras i Sverige med hjälp av Etikprövningslagen. I denna litteraturöversikt var målet att använda vetenskapliga artiklar som hade fått ett etiskt godkännande. Priebe & Landström (2017) menar att en studie kan färgas av författarens förförståelse som bygger på tidigare erfarenheter och värderingar, det är därför viktigt att ha insikt om dessa förförståelser för att kunna granska studierna objektivt och redovisa ett pålitligt resultat. Forskare behöver vara öppna i sitt förhållningssätt för att inte styra studien. Författarna till föreliggande arbete diskuterade eventuell förförståelse och kom fram till att de var medvetna om att det fanns en viss förförståelse angående sjuksköterskans vårdande av patienter med substansbrukssyndrom, då de tidigare har upplevt att vårdpersonal har bemött denna patientgrupp negativt.

Resultat

Syftet med denna litteraturoversikt var att belysa sjuksköterskors upplevelser av att vårda patienter med substansbrukssyndrom inom somatisk och psykiatrisk slutenvård. Tio vetenskapliga artiklar som svarade på det valda syftet användes som underlag för resultatet. I resultatet identifierades fyra huvudteman; *distanserad vård*, *kamp mellan värderingar och verklighet*, *utmaningar i vårdrelationen* och *kunskapsbrist*.

Distanserad vård

Patienter med substansbrukssyndrom har ofta komplexa psykiska, fysiska, våldsamma och traumatiska problem, vilket kunde vara en utmaning för sjuksköterskor att bemöta (Bettancourt Ortega & Ventura, 2013; Bové, Lisby, & Norlyk, 2019; Ford, 2011). Det fanns en förutfattad mening bland sjuksköterskor där de ansåg att denna patientgrupp får skylla sig själva för att ha orsakat sitt substansbrukssyndrom (Bettancourt Ortega & Ventura, 2013; Ford, 2011). Sjuksköterskorna menade på att patienter med substansbrukssyndrom ofta kände skam och levde med dålig självkänsla, vilket gjorde att denna patientgrupp ofta visade upp en fasad i mötet med vården (Johansson & Wiklund Gustin, 2015). Vidare beskrev sjuksköterskor att vissa patienter med ett substansberoende förstod att deras substansanvändning var skadlig medan andra patienter kunde leva i förnekelse, detta var svårt för flera av sjuksköterskorna att förhålla sig till (Bové, Lisby, & Norlyk, 2019; Broyles et al., 2012).

En återkommande uppfattning av patienter med substansbrukssyndrom var att de var krävande, vilket bidrog till en hög arbetsbelastning för sjuksköterskorna (Bové, Lisby, & Norlyk, 2019; Ford, 2011; Johansson & Wiklund Gustin, 2015; Monks, Topping & Newell, 2012; Neville & Roan, 2014). Patienterna beskrevs som högljudda och att de ofta larmade på personalen, detta i sin tur gjorde det svårt för patienter med SUD att dela rum med andra patienter på samma avdelning (Bettancourt Ortega & Ventura, 2013; Ford, 2011; Usher et al., 2017). Det fanns risk för att andra patienters behov prioriterades bort eftersom patienter med SUD krävde mycket av sjuksköterskornas tid. Det ansågs att denna patientgrupp hade en stark vilja att få mer läkemedel administrerat, vilket kunde vara en utmaning för sjuksköterskor att möta (Ford, 2011; Neville & Roan, 2014). När en patient med substansbrukssyndrom ställde höga krav menade även vissa sjuksköterskor på att det bidrog till att de medvetet skapade en distans till patienten (Johansson & Wiklund Gustin, 2015; Monks, Topping & Newell, 2012).

Patienter med substansbrukssyndrom beskrevs som manipulativa och sjuksköterskor menade att dessa patienter hade lärt sig att använda manipulation för att få deras vilja igenom (Ford, 2011; Johansson & Wiklund Gustin, 2015; Neville & Roan, 2014). För att kunna hantera manipulativa situationer och ha möjlighet till att ge god omvårdnad ansåg sjuksköterskorna att det var viktigt att ha förståelse för att manipulation var en konsekvens av beroendet och att abstinensen styrde patientens handlingar och beteenden (Johansson & Wiklund Gustin, 2015). Det manipulativa beteendet gjorde att sjuksköterskor var tvungna att vara vaksamma och ständigt bevaka patienten, detta i sin tur kunde leda till misstro i vårdrelationen (Broyles et al., 2012; Johansson & Wiklund Gustin, 2015; Monks, Topping & Newell, 2012). Sjuksköterskor beskrev att de drog sig undan och skapade en distans för att de inte ville bli manipulerade och om en patient lyckades manipulera en sjuksköterska fanns det en rädsla hos sjuksköterskan att uppfattas som naiv av sina kollegor (Johansson & Wiklund Gustin, 2015).

Patienter med substansbrukssyndrom uppfattades som aggressiva och oberäknliga, vilket skapade otrygga situationer för sjuksköterskor och andra patienter (Bettancourt Ortega & Ventura, 2013; Broyles et al., 2012; Ford, 2011; Lundahl, Olovsson, Rönngren & Norbergh, 2013; Monks, Topping & Newell, 2012; Neville & Roan, 2014; Price & Wibberley, 2011; Usher et al., 2017). Aggressiva situationer kunde uppstå när sjuksköterskor försökte prata med patienterna om deras missbruk, patienterna kunde då bli defensiva och vägra delta i vården (Broyles et al., 2012). Sjuksköterskor upplevde en rädsla för att aggressiva situationer skulle uppstå och det kunde bidra till stressfulla vårdssituationer (Bettancourt Ortega & Ventura, 2013; Lundahl, Olovsson, Rönngren & Norbergh, 2013). Då det var nolltolerans mot våld på vissa sjukhus kunde detta leda till att patienter med aggressivt beteende skrevs ut innan de hade vårdats färdigt (Monks, Topping & Newell, 2012).

Kamp mellan värderingar och verklighet

Sjuksköterskorna upplevde att det var svårt att ge meningsfull vård till patienter med substansbrukssyndrom då sjuksköterskornas värderingar ofta hamnade i konflikt med hur verkligheten faktiskt såg ut (Bové, Lisby, & Norlyk, 2019; Johansson & Wiklund Gustin, 2015; Monks, Topping & Newell, 2012). Många gånger handlade konflikten om att organisationernas struktur och rutiner begränsade vården till bestämda ramar, vilket utmanade sjuksköterskornas vårdande ideal (Bettancourt Ortega & Ventura, 2013; Bové, Lisby, & Norlyk, 2019; Broyles et al., 2012; Ford, 2011; Johansson & Wiklund Gustin, 2015; Price & Wibberley, 2011). Vården anpassades ofta utefter de förutbestämda rutinerna istället för att se

till patientens individuella behov (Johansson & Wiklund Gustin, 2015; Monks, Topping & Newell, 2012).

Då det inte gick att möta patienters behov på grund av bristande resurser inom vården eller på grund av att patienter vägrade delta i vården skapades en känsla av frustration hos sjuksköterskorna (Broyles et al., 2012; Ford, 2011; Johansson & Wiklund Gustin, 2015; Lundahl, Olovsson, Rönngren & Norbergh, 2013; Price & Wibberley, 2011). En annan orsak till frustration hos sjuksköterskorna var återkommande situationer där patienter med substansbrukssyndrom påstod att de skulle sluta bruka narkotika eller alkohol efter att de skrevs ut men att de senare kom tillbaka till vården med samma problematik (Bové, Lisby, & Norlyk, 2019; Broyles et al., 2012; Ford, 2011; Neville & Roan, 2014; Price & Wibberley, 2011). Känslan av frustration kunde leda till att sjuksköterskor kände sig emotionellt utmattade och stressade, vilket bidrog till en bristande vårdrelation med risk för att andra patienters behov prioriterades bort (Ford, 2011; Johansson & Wiklund Gustin, 2015; Price & Wibberley, 2011).

Utmaningar i vårdrelationen

En tillitsfull relation kunde skapas genom att sjuksköterskor förhöll sig rakt och ärligt samt utförde sina arbetsuppgifter med respekt och sensitivitet i samspel med patienten (Bové, Lisby, & Norlyk, 2019; Lundahl, Olovsson, Rönngren & Norbergh, 2013; Price & Wibberley, 2011). Sjuksköterskor upplevde att det var viktigt att se personen bakom patienten, vilket ledde till att det skapades en positiv integration i vårdrelationen (Johansson & Wiklund Gustin, 2015; Monks, Topping & Newell, 2012). Patienter med substansbrukssyndrom beskrevs ha kaotiska liv och sjuksköterskorna var tvungna att möta dessa patienter med ömhet och en vilja att vara öppen för att förstå komplexiteten (Bové, Lisby, & Norlyk, 2019).

Utifrån ett lugnt förhållningssätt kunde sjuksköterskor lättare bemöta patienter med substansbrukssyndrom och det uppstod då en säkrare och mer bekväm vårdsituation (Lundahl, Olovsson, Rönngren & Norbergh, 2013; Monks, Topping & Newell, 2012; Usher et al., 2017). Genom att sjuksköterskorna hittade kreativa lösningar i mötet med patienten skapades en effektiv och meningsfull vårdsituation (Bové, Lisby, & Norlyk, 2019; Lundahl, Olovsson, Rönngren & Norbergh, 2013). En personcentrerad vård kunde utformas då sjuksköterskorna var närvarande i vårdsituationen och samtidigt bemötte patienten med värdighet och respekt (Lundahl, Olovsson, Rönngren & Norbergh, 2013; Price & Wibberley, 2011). Genom att sjuksköterskorna bortsåg från sina förutfattade meningar och förhöll sig icke-dömande gentemot patienter med substansbrukssyndrom kunde en vårdrelation byggd på goda

förutsättningar utvecklas (Bové, Lisby, & Norlyk, 2019; Monks, Topping & Newell, 2012). Sjuksköterskor upplevde en etisk plikt som innebar att patienter med substansbrukssyndrom ska bemötas jämlikt och därmed skapa en vård på lika villkor (Neville & Roan, 2014).

Då sjuksköterskorna uppmuntrade patienter med substansbrukssyndrom till eget ansvar utvecklades en motiverande vårdrelation (Johansson & Wiklund Gustin, 2015; Lundahl, Olovsson, Rönngren & Norbergh, 2013). Genom att sjuksköterskorna fokuserade på patientens resurser och friskfaktorer kunde detta hjälpa patienterna att hitta verktyg för att hantera deras livssituationer (Bové, Lisby, & Norlyk, 2019; Johansson & Wiklund Gustin, 2015). Sjuksköterskor hoppades att ett stöttande förhållningssätt skulle skapa bra förutsättningar för patienten även efter sjukhusvistelsen (Bettancourt Ortega & Ventura, 2013; Broyles et al., 2012; Johansson & Wiklund Gustin, 2015).

Kunskapsbrist

Det fanns en bristande kunskap hos sjuksköterskor som arbetade inom den somatiska och psykiatriska vården om hur patienter med substansbrukssyndrom ska vårdas (Bettancourt Ortega & Ventura, 2013; Broyles et al., 2012; Lundahl, Olovsson, Rönngren & Norbergh, 2013; Neville & Roan, 2014; Monks, Topping & Newell, 2012). Brist på kunskap inom området resulterade i att sjuksköterskorna kände sig oförberedda och detta skapade en känsla av osäkerhet. Flera sjuksköterskor rapporterade att de inte hade fått någon utbildning, varken under sin grundutbildning eller efteråt, i hur komplikationer från ett substansbrukssyndrom bör vårdas (Lundahl, Olovsson, Rönngren & Norbergh, 2013; Monks, Topping & Newell, 2012). Det fanns även okunskap och otydliga riktlinjer kring vilken medicinering samt vilka åtgärder som krävdes vid abstinenssymptom (Bettancourt Ortega & Ventura, 2013; Broyles et al., 2012; Lundahl, Olovsson, Rönngren & Norbergh, 2013; Neville & Roan, 2014).

Diskussion

Metoddiskussionen kommer att diskuteras utifrån *urval*, *datainsamling* och *dataanalys* där genomförande och val av metoder diskuteras. Vidare diskuteras resultatet utifrån Jean Watsons omvårdnadsteori och caritasprocesser med fokus på ämnena *autentiskt närvarande*, *vårdmötet*, *vård på lika villkor* och *behov av kunskap*.

Metoddiskussion

Litteraturoversikt som val av metod för denna studie gav en övergripande översikt över det valda kunskapsområdet. Databaserna PubMed och CINAHL Complete användes eftersom de

innehöll vetenskapliga artiklar som berörde ämnet omvårdnad (Östlundh, 2017). Det hade med fördel kunnat användas en tredje databas för inhämtning av studier, dock ansåg författarna till föreliggande arbete att tillräckligt många artiklar som svarade på det valda syftet hittades i PubMed och CINAHL Complete och valde därför att fortsätta utgå från dessa. Att välja passande ämnesord som svarade på syftet var en process som författarna gick igenom tillsammans, i denna process behövde de svenska orden i syftet först översättas till engelska för att sedan säkerställa att de användes som ämnesord i de valda databaserna. Ämnesorden *substance abuse*, *substance use disorders*, *substance-related disorders*, *nurse-patient relations*, *nurse attitudes* och *nursing care* gav sedan tillräckligt med träffar på relevanta artiklar. Vissa artiklar visades i både PubMed och CINAHL Complete vid varje sökning, vilket visar att artiklarna är relevanta till ämnet och stärker trovärdigheten i resultatet (Henricson, 2017). Efter att ha funnit nio stycken studier från databassökningarna ansåg författarna till föreliggande arbete att ännu en studie behövdes för att styrka resultatet och det gjordes då en sekundärsökning (Östlundh, 2017). Sekundärsökningen ansågs vara gynnsam eftersom en relevant artikel hittades där resultatet speglade det valda syftet.

Författarna till denna litteraturöversikt valde att avgränsa sökningarna till artiklar publicerade de senaste tio åren, detta visade en hanterbar mängd träffar på aktuella studier. Studier med både kvantitativa och kvalitativa metoder granskades inför valet av artiklar och författarna övervägde först att ha med både kvantitativa och kvalitativa studier för att styrka resultatet. En diskussion mellan författarna uppstod där det bestämdes att endast kvalitativa studier skulle inkluderas, detta för att kvalitativa studier ger en större förståelse för människors upplevelser. Författarna till föreliggande arbete valde dock att använda en studie där både kvalitativ och kvantitativ metod användes, detta då resultatet tydligt speglade sjuksköterskans upplevelse av att vårda patienter med substansbrukssyndrom. Ännu en avgränsning som användes var att artiklarna skulle vara skrivna på engelska. Då författarna till föreliggande arbete har svenska som modersmål krävdes en medvetenhet om att feltolkningar av det engelska språket kunde ske. För att undvika misstolkning av texterna användes ett engelsk-svenskt lexikon samt att det kontinuerligt hölls en öppen dialog mellan författarna där oklarheter kring språket diskuterades. Syftet med denna studie var att fokusera på allmänsjuksköterskans upplevelse av att vårda patienter med substansbrukssyndrom, därför valdes studier som fokuserade på sjuksköterskans specialtområden bort. I en av de valda studierna deltog vårdpersonal som inte endast inkluderade sjuksköterskor, efter en diskussion mellan författarna i föreliggande arbete beslutades det att denna studie skulle användas till resultatet, då majoriteten av deltagarna var sjuksköterskor. Vissa kulturella skillnader

uppmärksammades i de valda studiernas resultat, där vi ansåg att sjuksköterskans etiska förhållningssätt diskuterades mer ingående i artiklarna från Danmark och Sverige än i artiklarna från de övriga länderna.

När de valda artiklarna noggrant lästes igenom av båda författarna diskuterades innehållets relevans sinsemellan, detta för att säkerställa att artiklarnas innehåll hade uppfattats och tolkats på samma sätt. För att arbeta tidseffektivt valde författarna att sammanfatta fem artiklar vardera, dessa sammanfattningar blev en central del i sammanställandet av litteraturöversiktens resultat. Författarna hade med fördel kunnat sammanfatta alla artiklar tillsammans för att stärka resultatets reliabilitet i denna litteraturöversikt, detta för att undvika att relevant innehåll förbisågs. Ett flertal teman och underkategorier skapades, men för att få ett mer sammanhängande och tydligt resultat skalades dessa sedan ner till fyra huvudteman. De valda studierna granskades noggrant för att säkerställa att de följde en tydlig struktur, var publicerade i vetenskapliga tidsskrifter och hade erhållit ett etiskt godkännande. Genom att en granskning genomfördes menar författarna till föreliggande arbete att reliabiliteten i litteraturöversikten ökade.

Resultatdiskussion

Autentiskt närvarande

Resultatet i denna litteraturöversikt visade att många sjuksköterskor som vårdade patienter med substansbrukssyndrom kände sig stressade, utmattade och frustrerade. Patienter med SUD ansågs vara krävande, manipulativa och aggressiva, vilket bidrog till en högre arbetsbelastning och skapade utmaningar för sjuksköterskor i vårdandet. I Jean Watson omvårdnadsteori beskrivs vikten av att skapa en helande och trygg vårdmiljö (Wiklund Gustin & Lindwall, 2012). Sjuksköterskan ska kunna vara inkännande och möta patienten med värdighet för att kunna utveckla ett mellanmänskligt samspel. Med hjälp av kunskap ska sjuksköterskan kunna utveckla en förmåga att sätta gränser och agera medvetet i vårdmötet, om patienten ställer krav på vårdandet som anses vara orimliga är det alltså viktigt att sjuksköterskan inte alltid tillgodoser dessa. Enligt caritasprocessen om att vara autentiskt närvarande måste sjuksköterskan värna om sig själv och vara uppmärksam på vilka faktorer som påverkar ens känslor och välmående för att kunna utföra god omvårdnad (Wiklund Gustin & Lindwall, 2012).

Cohen-Katz, Wiley, Capuano, Baker, Shapiro (2005) har studerat effekten av mindfulness för att reducera stress hos sjuksköterskor. Mindfulnessbaserad stressreduktion (MBSR) beskrevs som ett program där målet var att bli närvarande i sig själv och sin omgivning för att

kunna hantera stressfulla situationer. I studien fick sjuksköterskor på ett sjukhus i USA delta i mindfulnessprogrammet under åtta veckor där de lärde sig att använda stressreducerande övningar. Resultatet visade att majoriteten av sjuksköterskorna som hade genomgått programmet upplevde att mindfulness bidrog till en minskad stress och ökad förmåga att fokusera. Sjuksköterskorna menade vidare att mindfulness kunde hjälpa dem att behålla lugnet i stressfulla situationer, vilket ökade deras välmående. Jean Watsons omvårdnadsteori menar på att sjuksköterskan kan utveckla sin förmåga att vara medvetet närvarande genom mindfulness och därmed kan agera med en tydlig intention i mötet med patienten (Wiklund Gustin & Lindwall, 2012).

Vårdmötet

Resultatet i denna litteraturöversikt visade att en tillitsfull vårdrelation kunde skapas när sjuksköterskor visade förståelse för patienter med substansbrukssyndrom och deras livssituation. Patienten behöver även ses utifrån ett helhetsperspektiv där sjuksköterskorna behöver fungera som ett vårdande stöd. Genom ett lugnt och öppet förhållningssätt kunde sjuksköterskorna utveckla goda förutsättningar för vårdandet. Wiklund Gustin & Lindwall (2012) beskriver att enligt Jean Watsons omvårdnadsteori behöver sjuksköterskan kunna se människan bakom patienten och därmed skapa en inspirerande relation tillsammans med patienten för att utveckla en god vårdrelation. En inspirerande vårdrelation kan i sin tur leda till att sjuksköterskan lättare kan se patientens behov och skapa förutsättningar för att patienten ska kunna bli delaktig i sin egen vård.

I denna litteraturöversikt påvisade resultatet att en del sjuksköterskor ansåg att det var viktigt att bortse från sina förutfattade meningar och förhålla sig icke-dömmande i mötet med patienter med substansbrukssyndrom för att kunna skapa en god vårdrelation. Resultatet visade även att vissa sjuksköterskor hade förutfattade meningar gentemot personer med SUD och ansåg att denna patientgrupp fick skylla sig själva. Genom att vara medveten om sitt inre och sitt agerande kan sjuksköterskan ta avstånd från en dömande attityd och då välja att istället fokusera på patientens behov (Wiklund Gustin & Lindwall, 2012). Författarna till föreliggande arbete anser att om fler sjuksköterskor värnar om sitt välmående och ständigt reflekterar över sitt agerande kan detta skapa bra förutsättningar för relationen mellan sjuksköterskan och patienten.

Vård på lika villkor

Bristande rutiner och resurser i vårdandet av patienter med substansbrukssyndrom var ett

återkommande tema i denna litteraturöversikt. Sjuksköterskor upplevde att patienter med SUD levde med komplexa problem och att sjukhusens förutbestämda rutiner inte var anpassade efter dessa patienters individuella behov. Organisationens rutiner och komplexiteten hos denna patientgrupp kunde hamna i konflikt med sjuksköterskornas vårdande vision. I caritasprocessen om att tillämpa kunskap på ett kreativt sätt nämns vikten av att sjuksköterskan tänker utanför ramarna för att kunna optimera omvårdnaden (Wiklund Gustin & Lindwall, 2012). För att en patient ska få adekvat vård behöver sjuksköterskan ibland ta avstånd från förbestämda arbetssätt och förstå att det finns fler än ett rätt sätt att utföra omvårdnad på. Utifrån Watsons teori bör sjuksköterskan använda sig av all sin kunskap, även den som införskaffas utanför sin professionella roll, detta för att kunna hitta bästa möjliga lösningar för patienten (Wiklund Gustin & Lindwall, 2012). Författarna till denna litteraturöversikt har reflekterat över svårigheterna att som sjuksköterska bortse från arbetsplatsens förutbestämda rutiner samt inarbetade mönster. Som nyanställd sjuksköterska på en vårdavdelning tänker vi att det kan vara en utmaning att gå emot en etablerad arbetsjargong samtidigt som det kan vara svårt för en rutinerad sjuksköterska att ändra sitt redan inarbetade arbetssätt och hitta nya kreativa lösningar. Eftersom patienter med SUD anses ha många komplexa problem är det desto viktigare att anpassa vården och rutinerna utefter patientens situation.

När patienter med substansbrukssyndrom uppfattades som aggressiva eller manipulativa kunde sjuksköterskor medvetet skapa en distans till patienten och då inte tillgodose dennes behov. Sjuksköterskor ansåg att patienter med SUD tog upp tid från andra patienter på vårdavdelningen, vilket skapade en ojämlik fördelning av vårdresurser. Enligt Svensk Sjuksköterskeförening (2018) har sjuksköterskan ett ansvar för jämlik vård samt ett ansvar för rättvis fördelning av hälso- och sjukvårdens resurser och tillgångar. Hälso- och sjukvårdslagen är den lag som reglerar all vård i Sverige och menar på att vården ska utföras med respekt för allas lika värde samt på lika villkor (*Hälso- och sjukvårdslag* [HSL], 2017:30). Författarna till föreliggande arbete anser att om sjuksköterskor skapar en distans till patienter med substansbrukssyndrom kan det bidra till en ojämlik vård. Ytterligare en fråga som diskuterades var ifall det blir vård på lika villkor för övriga patienter på en avdelning om en viss patientgrupp tar upp mer tid och resurser från sjukvården.

Behov av kunskap

I denna litteraturöversikt visade resultatet på att det fanns bristande kunskap hos sjuksköterskor gällande vårdandet och behandling av patienter med substansbrukssyndrom.

Kunskapsbrist bidrog till utmaningar för sjuksköterskor i lindrandet av abstinenssymptom, administrering av läkemedel samt bemötandet av aggressivt beteende. Chang & Yang (2013) har studerat sjuksköterskornas attityd gentemot patienter med substansbruksproblematik. I den kvantitativa studien deltog 489 sjuksköterskor som arbetade inom den allmänna sjukvården i Taiwan. Resultatet påvisade att 70 procent av sjuksköterskorna hade vid något tillfälle varit i kontakt med patienter med substansbrukssyndrom, dock hade endast 7,8 procent av dem genomgått någon form av utbildning kring bemötandet av patienter med substansbruksproblematik. För att mäta deras attityder användes en skala med ett poängsystem från ett till fem, där fem indikerade på en positiv inställning i mötet med patienter med substansbruksproblematik.

Resultatet i studien av Chang & Yang (2013) visade på att ökad kunskap och relevanta utbildningar bidrog till en mer positiv attityd gentemot patienter med substansbrukssyndrom. Författarna till föreliggande arbete anser att en positiv attityd kan bidra till en bättre upplevelse för sjuksköterskor i vårdandet av patienter med SUD, vilket i sin tur kan leda till en respektfull vårdrelation. I Jean Watsons omvårdnadsteori beskrivs vikten av att som sjuksköterska sprida kunskap inom sin profession och till samhället i stort (Wiklund Gustin & Lindwall, 2012). Enligt författarna till föreliggande arbete bör sjuksköterskan hålla sig uppdaterad och ständigt inhämta ny kunskap för att utveckla sig själv och då kunna utföra optimal omvårdnad. Vi anser även att ökad kunskap kan bidra till ökad förståelse för personers olika livssituationer.

Kliniska implikationer

Sjuksköterskor upplevde hög arbetsbelastning och en stressad arbetssituation vid vårdandet av patienter med substansbrukssyndrom, vilket tyder på att det finns ett behov av mer stöd från arbetsplatsens ledning i hur de ska hantera svåra situationer. Det behövs tydliga riktlinjer inom hälso- och sjukvården om hur patienter med SUD ska bemötas och vårdas samtidigt som det behövs en förståelse för patientens komplexitet. Sjukvårdspersonal behöver utrymme och möjlighet till att utforma nya kreativa lösningar för att kunna individanpassa vården efter patientens behov. Vidare borde sjuksköterskeprogrammen på universitet och högskolor världen över implementera mer utbildning om substansbrukssyndrom och personer som lever i utsatta situationer, vilket kan bidra till att nyexaminerade sjuksköterskor känner sig mer förberedda på att vårda denna patientgrupp.

Förslag till fortsatt forskning

För att kunna utveckla vården utefter patienter med substansbrukssyndrom och deras individuella behov behövs ytterligare forskning kring patienternas upplevelse av att bli vårdade. Kvalitativ metod med djupintervjuer kan användas i denna typ av forskning, detta för att få en ökad förståelse för hur patienter med SUD upplever vårdssituationer samt vilket stöd de är i behov av.

Slutsats

I denna litteraturöversikt har resultatet visat att sjuksköterskor upplevde svårigheter med att vårda patienter med substansbrukssyndrom, vilket berodde på komplexiteten hos patienten samt fördomar och okunskap hos sjuksköterskorna. Ett återkommande tema var att sjuksköterskorna hade en vilja att vårda patienter med substansbrukssyndrom med värdighet och utifrån patientens individuella behov, däremot kunde bristande rutiner och hög arbetsbelastning vara ett hinder för sjuksköterskor att leverera optimal vård.

Referensförteckning

*Används i resultatet

Allgulander, C. (2019). *Klinisk psykiatri*. Lund: Studentlitteratur.

American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders fifth edition: DSM-5*. Washington, DC: American Psychiatric Association Publishing.

Bayard, M., McIntyre, J., Hill, K. R. & Woodside, J. (2004). Alcohol Withdrawal Syndrome. *American Family Physician*, 69(6), 1443–1450. Från <https://www.aafp.org/afp/2004/0315/p1443.html>

*Bettancourt Ortega, L. & Ventura, C A. (2013). I am alone: The experience of nurses delivering care to alcohol and drug users. *The University of São Paulo Nursing School Journal*, 47(6), 1379-1386. doi:10.1590/S0080-623420130000600019

Billhult, A. (2017). Kvantitativ metod och stickprov. M. Henricson (Red.), *Vetenskaplig teori och metod: Från idé till examination inom omvårdnad* (s. 99–110.). Lund: Studentlitteratur.

Billhult, A. & Henricson, M. (2017). Kvalitativ metod. M. Henricson (Red.), *Vetenskaplig teori och metod: Från idé till examination inom omvårdnad* (s. 111–120.). Lund: Studentlitteratur.

*Bové, H M., Lisby, M. & Norlyk, A. (2019). Do the carers care? A phenomenological study of providing care for patients suffering from alcohol use disorders. *Nursing Inquiry*, 2020(27), 1-9. doi: 10.1111/nin.12322

*Broyles Matukaitis, L., Rodriguez, K. L., Kraemer, K. L., Sevick, M. A., Price, P. A. & Gordon, A. J. (2012). A qualitative study of anticipated barriers and facilitators to the implementation of nurse-delivered alcohol screening, brief intervention, and referral to treatment for hospitalized patients in a Veterans Affairs medical center. *Addiction Science & Clinical Practice*, 7(7), 1-20. doi: 10.1186/1940-0640-7-7

Chang, Y-P. & Yang, M-S. (2013). Nurses' attitudes toward clients with substance use problems. *Perspective In Psychiatric Care*. 49(2). 94-102. doi: 10.1111/ppc.12000

Chiu, M-L., Cheng, C-F., Liang, W-M., Lin, P-T., Wu, T-N. & Chen, C-Y. (2018). The Temporal Relationship between Selected Mental Disorders and Substance-Related Disorders: A Nationwide Population-Based Cohort Study. *Psychiatry Journal*, 2018. 1-12. doi: <https://doi.org/10.1155/2018/5697103>

Cohen-Katz, J., Wiley, S.D., Capuano, T., Baker, D.M. & Shapiro, S. (2005). The Effects of Mindfulness-based Stress Reduction on Nurse Stress and Burnout, Part II: A Quantitative and Qualitative Study. *Holistic Nursing Practice*, 19(1), 26-35. Hämtad från databasen PubMed.

- Dion, K. (2019). Perceptions of Persons Who Inject Drugs About Nursing Care They Have Received. *Journal of Addictions Nursing*, 30(2), 101-107. doi:10.1097/JAN.0000000000000277.
- Ericson, E. & Ericson, T. (2012). *Medicinska sjukdomar*. Lund: Studentlitteratur.
- *Ford, R. (2011). Interpersonal challenges as a constraint on care: The experience of nurses' care of patients who use illicit drugs. *Contemporary Nurse*, 37(2), 241–252. doi: 10.5172/conu.2011.37.2.241
- Friberg, F. (2017). Att göra en litteraturoversikt. F. Friberg (Red.), *Dags för uppsats: Vägledning för litteraturbaserade examensarbeten* (s. 141–152). Lund: Studentlitteratur.
- Goffman, E. (1963). *Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identity*. USA: Pelican Books.
- Hartnett, KP., Jackson, KA., Felsen, C., McDonald, R., Bardossy, AC. & Gokhale, RH... (2019). Bacterial and Fungal Infections in Persons Who Inject Drugs - Western New York, 2017. *Morbidity and Mortality Weekly Report*, 68(26), 583-586. doi: 10.15585/mmwr.mm6826a2
- Henricson, M. (2017). Diskussion. M. Henricson (Red.), *Vetenskaplig teori och metod: Från idé till examination inom omvårdnad* (s. 133–142.). Lund: Studentlitteratur.
- *Johansson, L. & Wiklund-Gustin, L. (2015). The multifaceted vigilance – nurses' experiences of caring encounters with patients suffering from substance use disorder. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 2016(30), 303–311. doi:10.1111/scs.12244
- Kjellström, S. (2017). Forskningsetik. M. Henricson (Red.), *Vetenskaplig teori och metod: Från idé till examination inom omvårdnad* (s. 57–77). Lund: Studentlitteratur.
- Kjellström, S., & Sandman, L. (2013). *Etikboken*. Lund: Studentlitteratur.
- Lewis, L.F. & Jarvis, L. (2019). Undergraduate nursing students' experiences and attitudes towards working with patients with opioid use disorder in the clinical setting: A qualitative content analysis. *Nurse Education Today*, 73, 17-22. doi:10.1016/j.nedt.2018.11.001
- *Lundahl, M-K., Olovsson, K J. Rönngren, Y & Norbergh, K-G. (2013). Nurse's perspectives on care provided for patients with gamma-hydroxybutyric acid and gamma-butyrolactone abuse. *Journal of Clinical Nursing*, 23, 2589–2598, doi:10.1111/jocn.12475
- Mellinger, L.J. (2019). Epidemiology of Alcohol Use and Alcoholic Liver Disease. *CLD Clinical Liver Disease*, 13(5), 136-139. doi: 10.1002/cld.806
- *Monks, R., Topping, A. & Newell, R. (2012). The dissonant care management of illicit drug users in medical wards, the views of nurses and patients: A grounded theory study.

Journal of Advanced Nursing, 69(4), 935–946. doi: 10.1111/j.1365-2648.2012.06088.x

- *Neville, K. & Roan, N. (2014). Challenges in Nursing Practice: Nurses' Perceptions in Caring for Hospitalized Medical-Surgical Patients With Substance Abuse/Dependence. *The Journal of Nursing Administration*, 44(6), 339-346. doi:10.1097/NNA.0000000000000079
- Nishimura, M., Bhatia, H., Ma, J., Dickson, D.S., Alshawabkeh, L. & Adler, E... (2019). The Impact of Substance Abuse on Heart Failure Hospitalizations. *The American Journal of Medicine*, 133(2), 207–213. doi.org/10.1016/j.amjmed.2019.07.017
- Pettersen, H., Landheim, A., Skeie, I., Biong, S., Brodahl, M., Benson, V. & Davidson, L. (2019). *Substance Abuse: Research and Treatment*, 13, 1–9. doi: 10.1177/1178221819844996
- *Price, O. & Wibberley, C. (2011). An exploratory study investigating the impact of the procedures used to manage patient substance misuse on nurse–patient relationships in a medium secure forensic unit. *Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing*, 2012(19), 672–680. doi: 10.1111/j.1365-2850.2011.01842.x
- Priebe, G. & Landström, C. (2017). Den vetenskapliga kunskapens möjligheter och begränsningar — grundläggande vetenskapsteori. M. Henricson (Red.), *Vetenskaplig teori och metod: Från idé till examination inom omvårdnad*. (s.25-42). Lund: Studentlitteratur.
- Priebe, Å., Wiklund Gustin, L. & Fredriksson, L. (2018) A sanctuary of safety: A study of how patients with dual diagnosis experience caring conversations. *International Journal of Mental Health Nursing*, 2018(27), 856–865. doi: 10.1111/inm.12374
- Rinsberg, K.C. (2019). Livsstil och hälsa. Friberg, F., & Öhlén, J. (Red.). *Omvårdnadens grunder: Perspektiv och förhållningssätt*. (s. 487–412). Lund: Studentlitteratur.
- Snellman, I. (2015). Vårdrelationer – en filosofisk belysning. Friberg, F., & Öhlén, J. (Red.). *Omvårdnadens grunder: Perspektiv och förhållningssätt*. (s. 439–462). Lund: Studentlitteratur.
- Socialstyrelsen. (2012). *Socialstyrelsens termbank*. Hämtad 17 februari, 2020, från Socialstyrelsen, <https://termbank.socialstyrelsen.se/?TermId=735&SrcLang=sv>
- Socialstyrelsen. (2019). *Nationella riktlinjer för vård och stöd vid missbruk och beroende: Stöd för styrning och ledning* [Broschyr]. Från <https://www.socialstyrelsen.se/globalassets/sharepoint-dokument/artikelkatalog/nationella-riktlinjer/2019-1-16.pdf>
- SFS 2017:30. *Hälso- och sjukvårdslag*. Från https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/halso--och-sjukvardslag_sfs-2017-30
- Sundin, E., Landberg, J. & Ramstedt M. (2018). *Negativa konsekvenser av alkohol, narkotika och tobak: En studie med fokus på beroende och problem från andras konsumtion i*

- Sverige 2017*. (Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning rapport, nr 174). Stockholm: Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning. Från <https://www.can.se/contentassets/bc4adf5757f54e228d4a9fe6ffc2741e/negativa-konsekvenser-av-alkohol-narkotika-och-tobak.pdf>
- Svensk sjuksköterskeförening. (2016). *Svensk sjuksköterskeförening om personcentrerad vård*. [Broschyr]. Stockholm: Svensk sjuksköterskeförening. Från https://www.swenurse.se/globalassets/01-svensk-sjukskoterskeforening/publikationer-svensk-sjukskoterskeforening/ssf-om-publikationer/svensk_sjukskoterskeforening_om_personcentrerad_var_d_oktober_2016.pdf
- Svensk sjuksköterskeförening. (2018). *ICN:s Etiska kod för sjuksköterskor*. [Broschyr]. Stockholm: Svensk sjuksköterskeförening. Från https://www.swenurse.se/globalassets/01-svensk-sjukskoterskeforening/publikationer-svensk-sjukskoterskeforening/etik-publikationer/sjukskoterskornas_etiska_kod_2017.pdf
- *Usher, K., Jackson, D., Woods, C., Sayers, J., Kornhaber, R. & Cleary, M. (2017). Safety, risk, and aggression: Health professionals' experiences of caring for people affected by methamphetamine when presenting for emergency care. *International Journal of Mental Health Nursing*, 2017(26), 437–444. doi:10.1111/inm.12345
- Watson, J. (2005). *Caring science as sacred science*. Philadelphia: F:A Davis.
- Wiklund Gustin, L. (2019). Omvårdnad vid riskbruk, missbruk och beroende. Skärsäter, I. (Red.) *Omvårdnad vid psykisk ohälsa: På grundläggande nivå*. (s. 281–305). Lund: Studentlitteratur.
- Wiklund Gustin, L. & Lindwall, L. (2012). *Omvårdnadsteorier i klinisk praxis*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Yang, L., Wong, L.Y., Grivel, M.M. & Hasin, D.S. (2017). Stigma and substance use disorders: an international phenomenon. *Curr Opin Psychiatry*, 30(5), 378–388. doi: 10.1097/YCO.0000000000000351
- Östlundh, L. (2017). Informationssökning. F. Friberg (Red.), *Dags för uppsats: vägledning inför litteraturbaserade examensarbeten* (s. 59–82). Lund: Studentlitteratur.

Bilaga 1. Sökmatrix

Databas	Sökord	Antal träffar	Begränsningar	Antal lästa abstrakt	Antal lästa artiklar	Valda artiklar till resultat, se bilaga 2.
CINAHL Complete Datum: 2020-01-29	<i>Nurse-Patient Relations</i> OR <i>Nurse Attitudes</i> OR <i>Nursing Care</i> AND <i>Substance Abuse</i> OR <i>Substance Use Disorders</i>	36	2010–2020 Peer-Reviewed Engelska	14	10	5
PubMed Datum: 2020-02-04	<i>Nursing Care</i> OR <i>Nurse-Patient Relations</i> AND <i>Substance-Related Disorders</i> OR <i>Substance Abuse</i> OR <i>Alcohol-Related Disorders</i>	110	2010–2020 Peer-Reviewed Engelska	22	12	4
Sekundärsökning från: Karlsson. E & Ringström. T. <i>Vård på lika villkor?: Sjuksköterskor upplevelser av att vårda patienter med substansberoende.</i> (2019).	<i>“Health professionals’ experiences of caring for people affected by methamphetamine when presenting for emergency care”</i>	1		1	1	1

Bilaga 2. Matris över urval av artiklar till resultat

Författare	Titel	År, land, tidskrift	Syfte	Metod (Urval och datainsamling, analys)	Resultat
Bettancourt Ortega, L. & Arena Ventura, C.	<i>I am alone: the experience of nurses delivering care to alcohol and drug users.</i>	2013, Chile, The University of São Paulo Nursing School Journal.	Undersöka sjuksköterskors upplevelser av att vårda patienter med substansbrukssyndrom på en allmänmedicinsk avdelning.	Kvalitativ metod användes där sex kvinnliga sjuksköterskor intervjuades genom ett fenomenologiskt förhållningssätt och analyserades utifrån Joel Martins modell. Deltagarna arbetade på en medicinsk avdelning, var mellan 25–45 år och hade över ett års arbetserfarenhet som sjuksköterskor.	Resultatet delades upp i tre huvudteman; prata om patienten med substansberoende, ta hand om patienten i en ogynnsam miljö och skingra rädslan för omvårdnad. Sjuksköterskorna upplevde patienter med SUD som svåra att vårda med komplexa problem. Det fanns en stigmatisering och sjuksköterskorna ansåg att patienterna fick skylla sig själva. Medicinska avdelningar hade inte tillräckliga resurser och vårdpersonal hade inte fått adekvat utbildning inom området, vilket ledde till rädsla inför mötet denna patientgrupp.
Bové, H., Lisby, M., & Norlyk, A.	<i>Do the carers care? A phenomenological study of providing care for patients suffering from alcohol use disorders.</i>	2019, Danmark, Nursing Inquiry.	Undersöka sjuksköterskors upplevelser av att vårda patienter med alkoholmissbruk.	En kvalitativ metod användes där tio sjuksköterskor djupintervjuades. Intervjuerna lästes noggrant igenom, materialet strukturerades genom olika teman och analyserades. Deltagarna arbetade på en akut-medicinsk avdelning, var mellan 26–57 år och hade ett till 23 års arbetserfarenhet som sjuksköterskor.	Resultatet delades in i tre huvudteman; balanserad vård mellan rutiner och den komplexa patienten, bemöta patientens svåra livssituation och kamp mellan ansvar och avskapandet av distans. Sjuksköterskor saknade möjligheter till ett kreativt förhållningssätt.
Broyles Matukaitis, L., Rodriguez, K. L., Kraemer, K. L., Sevick, M. A., Price, P. A. &	<i>A qualitative study of anticipated barriers and facilitators to the implementation of nurse-delivered</i>	2012, USA, Addiction Science & Clinical Practice.	Undersöka sjuksköterskors upplevelser av att vårda patienter med substansbrukssyndrom och av att kartlägga ett alkoholmissbruk.	En kvalitativ metod användes där 33 legitimerande sjuksköterskor intervjuades i grupp. Intervjuerna transkriberades, jämfördes med tidigare insamlade data	Resultatet visade på att det fanns bristande kunskap hos sjuksköterskorna kring alkoholberoenden och bristande riktlinjer och rutiner i kartläggning av alkoholmissbruk.

Gordon, A. J.	<i>alcohol screening, brief intervention, and referral to treatment for hospitalized patients in a Veterans Affairs medical center.</i>			för att sedan kategoriseras och kodas. Deltagarna arbetade på medicinsk-kirurgiska avdelningar för veteraner.	
Ford, R.	<i>Interpersonal challenges as a constraint on care: The experience of nurses' care of patients who use illicit drugs</i>	2011, Australien, Contemporary Nurse.	Undersöka vilka faktorer som påverkar sjuksköterskors upplevelser av att vårda patienter med substansbrukssyndrom.	Kvantitativ och kvalitativ metod användes. I den kvantitativa delen ställdes en öppen fråga om vilka faktorer som påverkar sjuksköterskornas förmåga att vårda patienter som brukar narkotika. I den kvalitativa delen ställdes frågor genom ett frågeformulär angående sjuksköterskornas trivsel, stöd, motivation samt ålder, kön, utbildning. Materialet kodades samt diskuterades med en opartisk forskare för att sedan presentera tre huvudteman. De 311 deltagarna arbetade inom olika medicinska områden, medelåldern var 42 år och 98% var kvinnor.	Resultatet delades in i fyra huvudteman; utmaningar i sjuksköterskerollen, våld som hinder för vård, manipulation som ett hinder för vård och ansvarslöshet som hinder för vård.
Johansson, L & Wiklund-Gustin, L.	<i>The multifaceted vigilance - nurses' experiences of caring encounters with patients suffering from substance use disorders.</i>	2015, Sverige, Scandinavian Journal of Caring Sciences.	Undersöka sjuksköterskors upplevelser av vårdmötet med patienter med substansbrukssyndrom inom psykiatrisk vård.	Kvalitativ metod användes där sex sjuksköterskor intervjuades. Intervjuerna transkriberades och lästes noggrant igenom för att få förståelse för helheten samt att materialet sedan kodades och kategoriserades. Deltagarna var i arbetade inom psykiatrisk	Resultatet belyste sjuksköterskors förståelse för patientens sårbarhet, skam och låg självkänsla och resultatet delades in i fem huvudteman; balansen mellan förståelse och frustration, att vara stöttande eller skyddande, skydda det hälsosamma och samtidigt vara observant, skydda sig själv och engagera sig i vårdrelationen samt mångfacetterad vaksamhet.

				vård, var i mellan 24–63 år och hade mellan sex månader och 20 års arbetserfarenhet inom psykiatrisk vård som sjuksköterskor.	
Lundahl, M-K., Olovsson, K J., Rönngren, Y. & Rönnbergh, K-G.	<i>Nurse's perspectives on care provided for patients with gamma-hydroxybutyric acid and gamma-butyrolactone abuse (GHB and GBL)</i>	2013, Sverige, Journal of Clinical Nursing.	Undersöka sjuksköterskors erfarenheter av att vårda patienter med ett GHB- och GBL-missbruk inom den psykiatriska vården.	Kvalitativ metod med användes där 15 legitimerade sjuksköterskor djupintervjuades. Innehållet transkriberades, kodades och analyserades för att sedan identifiera olika teman. Deltagarna var mellan 28–58 år, tio kvinnor och fem män och deltagarna hade minst två års erfarenhet av att arbeta med patienter med substansberoenden. Sjuksköterskorna skulle även ha specifik erfarenhet av patienter som brukat GHB och GBL.	Resultatet delades in i fyra huvudteman; känsla av ångest och förtvivlan, förberedelser för oförutsägbara och osäkra situationer, strävan efter bra relationer och strävan efter att optimera och utveckla vården. Sjuksköterskorna kände sig frustrerade, utmattade och obekväma med att ge starka läkemedel samt upplevde brist på kunskap.
Monks, R., Toppings, A. & Newell, R.	<i>The dissonant care management of illicit drug users in medical wards, the views of nurses and patients: a grounded theory study.</i>	2012, Storbritannien, Journal of Advanced Nursing.	Undersöka hur sjuksköterskor vårdar patienter med komplikationer från narkotika-användning som är inlagda på medicinska avdelningar och medicinska bedömningsenheter.	Kvalitativ metod användes där 29 sjuksköterskor intervjuades. Materialet transkriberades och kodades manuellt samt genom ett datasystem. Deltagarna arbetade på en medicinsk avdelning, 24 kvinnor och fem män i åldrarna 21–58 och hade mellan fyra månader och tre års arbetserfarenhet som sjuksköterskor.	Resultatet visade att inga av sjuksköterskorna hade erhållit någon utbildning i hur patienter med substansbrukssyndrom bör vårdas. Sjuksköterskorna kände sig säkra på att vårda och behandla vissa somatiska komplikationer men kände sig osäkra på hur abstinensbesvär bör hanteras och övervakas. Osäkerheten hos sjuksköterskorna ledde till otillräcklig vård.
Neville, K., & Roan, N.	<i>Challenges in Nursing Practice: Nurses' Perceptions in Coring for</i>	2014, USA, The Journal of Nursing Administration.	Undersöka sjuksköterskors upplevelser om att vårda patienter med substansbrukssyndrom på medicinska-kirurgiska	Kvalitativ metod användes där 25 legitimerade sjuksköterskor intervjuades. Materialet jämfördes genom kodning och teman identifierades.	Resultatet delades in i sex kategorier; etisk vårdplikt, negativa uppfattningar om att vårda patienter med substansberoenden, behov av utbildning, sympatisk oro, smärtbedömning och läkemedelshantering

	<i>Hospitalized Medical-Surgical Patients with Substance Abuse/Dependence.</i>		avdelningar.	Deltagarna arbetade på avdelningar inom medicinsk-kirurgisk, neurologisk-ortopedisk eller onkologisk enhet deltog, 23 kvinnor och en man i åldrarna 20–55 deltog och hade mellan fem och 30 års arbetserfarenhet som sjuksköterskor	och utmaningar i vårdandet.
Price, O. & Wibberley, C	<i>An exploratory study investigating the impact of the procedures used to manage patient substance misuse on nurse–patient relationships in a medium secure forensic unit</i>	2012, Storbritannien, Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing.	Undersöka sjuksköterskors upplevelser av att vårda patienter med substansbrukssyndrom inom rättspsykiatri samt sambandet mellan säkerhetsåtgärder och vårdrelationen.	Kvalitativ metod användes där 10 legitimerade sjuksköterskor intervjuades. Innehållet lästes noggrant igenom och teman identifierades genom att använda en jämförande metod. Deltagarna var 4 män och 6 kvinnor med en medelålder på 35,1 år och hade mellan 1 och 6 års arbetserfarenhet på en rättspsykiatrisk avdelning.	Resultatet visade att sjuksköterskor upplevde att arbetsuppgifter bör genomföras med varsamhet och att en god vårdrelation kan skapas genom kommunikation, öppenhet och ärlighet. Sjuksköterskor upplevde frustration över patienternas missbruk och livssituation, vilket kunde leda till ett oprofessionellt bemötande.
Usher, K., Jackson, D., Woods, C., Sayers, J., Kornhaber, R., & Cleary, M.	<i>Safety, risk, and aggression: Health professionals' experiences of caring for people affected by methamphetamine when presenting for emergency care</i>	2017, Australien, International Journal of Mental Health Nursing.	Undersöka sjukvårdspersonals upplevelse av att vårda patienter som var påverkade av metamfetamin och sökte akutvård.	Kvalitativ metod med semistrukturerade intervjuer användes. Nio personer som arbetade inom hälso- och sjukvården deltog där majoriteten var sjuksköterskor. Innehållet lästes och transkriberades för att sedan koda utifrån forskningssyftet och till sist tematiseras. Alla deltagare hade någon form av erfarenhet av att vårda patienter som brukat metamfetamin på en akutvårdsavdelning.	Resultatet visade att det fanns ett behov av att sjukvårdspersonal och sjuksköterskor skulle kunna hantera fysiska och psykiska komplikationer relaterad till brukandet av metamfetamin. Belyste vikten av en säker och trygg arbetsplats på vårdavdelningen, vilket borde prioriteras av organisationen.